

Az ezerarcú mese útjain

Lózsi Tamás – Pölcz Ádám (szerk.): *Disciplina in fabula – Közelítések a meséhez*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 2020, ISBN 978-963-489-199-4

Seres Kristóf

Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézet Hungarológiai Központ

Ha egy konferencia interdiszciplináris, tapasztalatom szerint unalmas nem igazán lehet. Az interdiszciplinaritás magában hordozza a kötelességet, hogy a saját tudományunkat úgy osszuk meg más területek (vagy akár tudományágak) kutatóival, hogy maradjunk meg szakszerűnek, ugyanakkor váljunk tisztán, érthetően, egyszerűen fogalmazó emberekké.

A *Disciplina in fabula – Közelítések a meséhez* című tanulmánykötet egy konferencia anyagait tartalmazza. Az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara adott otthont 2018 márciusában *A mese interdiszciplináris megközelítései* című nemzetközi tudományos konferenciának. A konferencián irodalomtudományi, néprajzi, nyelvészeti, pszichológiai, pedagógiai, retorikai, genderkutatási szempontok alapján vizsgálták a mesét, a mesék történeteit.

A kötet már borítóját tekintve is igényes. A fedőlapján tipikus mesebeli motívumok találhatók, sugallva egyszerre nyugalmat, biztonságot és titokzatosságot. A sárkány, a táltos, a hajó, a magas hegyen lévő nehezen elérhető várkastély – mind mesebeli elemek, akik-amik segítik a hőst, hogy (be)teljessítse feladatát: megtalálja a megoldást a felmerült gondokra, fejlődjék az útja folyamán, s olvasója, hallgatója is okuljon a vele történetekből.

A 241 oldalas előadásgyűjteményt a szerkesztők jó érzékkel tagolták. Kellemes meglepetés, hogy nem Előszó, hanem Kezdőformula indítja, magyarázza a hogyanokat s miértet. Fontos, hogy tudományos módszerekkel is megközelíthetőnek nevezik a mesével kapcsolatos kérdéseket, teret hagyva és engedve a mese jellegének, melynek fontos része a játékoság is.

A konferencia nyolc szekciója programját a szerkesztők ügyesen gyúrták össze öt nagy témakör köré: *Népek meséi; Mese és interdiszciplinaritás; Mese és genderkutató; Mese és képességfejlesztés; Papírszínház, mesealkotás, meseműhely*. A kötet előkészítése sikeres volt, mindegyik tanulmány láthatóan ugyanazon terjedelmi és formai követelményeknek felel meg.

A *Népek meséi* című fejezet hét tanulmányt foglal magába. Both Mária Gabriella tanulmányának tárgya Selma Lagerlöf *Nils Holgersson csodálatos utazása Svédországban* című elemi iskolás tankönyve. Eredetileg földrajzi olvasókönyvnek készült, azonban messze túlmutat azon. Megismerteti ol-

vasóját a perspektívával, a madártávlattal, s az emberi lét egyik legfontosabb ismertetőjével: az elfogadással. Márkus Éva „Ungarndeutsche Märchen und ihre Rolle im Unterricht” című tanulmánya egyszerre 3 nagy feladatot is magára vállal: bemutatja a magyar-német meseköteteket, elemzi a magyar-német mesemotívumokat az „Ördögcsúcs” („Der Teufels Gipfel”) kötetben, valamint - a törvényi alapoktól kezdődően - összehasonlíttja a mesék szerepét a magyar és a német oktatásban. N. Tóth Anikó Závada Pál szlovák népmesefordításai alapján vizsgálja tanulmányában, hogy a kiemelt meséknek van-e szlovák specialitásuk, illetve hogy rokoníthatók-e magyar népmesékkel. Megállapításai találók, a tanulmány tagolása, szerkesztése követhető logikára mutat. Több hasonlóságot talál, mint különbséget, s a meséket összekötő kapocsként látja. Gölcz Mira *Grimms Märchen im Deutschunterricht Deutsch lernen mit den Märchen der Brüder Grimm* című tanulmánya jó gyakorlatokat is bemutatva a nyelvtanulás hatékonyságának fokozásával, a német mesék tanórai fontosságával és a Grimm-mesék gyermeki lélekre való hatásával foglalkozik. Kerényi-Nagy Levente *A Grimm-mesék horrorisztikus elemeinek megjelenése a gótikus irodalomban, a vámpírmitológiában és filmművészetben* című tanulmányában a mesék horrorisztikus motívumainak feszültségoldó hatásáról ír a gyerekek pszichéjében, valamint bemutatja, hogy Hófehérke és Csipkerózsika meséjében hogyan követhető a főszereplők szellemi és fizikai érése, milyen a mesék szimbólumvilága. Bereczkiné Záluszkai Anna *Le fantastique dans l'univers fabuleux de Maurice Carême – Le petit vieux* című tanulmányában felhívja a figyelmet, hogy bizonyos, a mesékkel szemben támasztott elvárások nem teljesülnek. A mesék karakterei saját dilemmáik csapdájába esnek, s álmvilágukat csak a gonosz elleni harccal képesek újrateremteni. Merényi Hajnalka *Csoda és valóság: Kaffka Margit meséiről* című tanulmányában a mesék gyökereit kutatja a különböző szerepkörök bemutatásán keresztül. Retorikai alapossággal és formális logikával egyaránt felvértezve tárja olvasója elé a mese különböző szereplőinek funkcióját, azok egymásra hatását. Következtetése helytálló: Kaffka népmesei gyökerű, szereplővilágú, mégis kaffkai mesét írt.

A Mese és interdiszciplinaritás című fejezet négy tanulmányt foglal magába. Kemény Gabriella *A boldoggá tévő nyúl* című tanulmánya a mese és a gyermekpszichodráma kapcsolatát mutatja be, elméleti alapokon és gyakorlati példákon egyaránt. Nemcsak a megdöbbentő, mely a foglalkozásokat követte, hanem a háttér is, ahonnan a gyerekek érkeztek, s mely a meséiket motiválta. Lózsai Tamás *Mesebeszéd* című tanulmánya a mese és a retorika kapcsolatát vizsgálja. Egy klasszikus és egy modern mese elemzésével bizonyítja be, hogy retorikai szabályok alapján épül fel a mese szerkezete, érvelési rendszere, stílusa. A szerző kiemeli, hogy a gyönyörködtetés és a tanítás egyszerre feladata a mesének, a vizsgált esetekben a tétel és a tanulás meg egyezik. Lózsai Tamás jól látja, hogy a nem meggyőzésre szolgáló szövegek is érvelnek, s minden elemnek van érvelő funkciója. Gaál-Horváth Krisztina *Mondatátszövődés a mesékben* című tanulmánya Illyés Gyula Hetvenhét

magyar népmese és Csukás István *Mirr-Murr*, a kandúr című könyvében vizsgálja a mondatátszövődéseket. A szerző mindkét könyvből választott részleteket, előbbiből hat mesét, utóbbiból 12 fejezetet. A vizsgált terjedelmek eltérése 0,26 %, elenyészően kevés. A tanulmány tézisei egyértelműek: a mondatátszövődések aránya a két szövegben megegyezőnek tekinthetők; a kevés mondatátszövődés oka az összetett mondatok alacsony száma; az átszövődések a gyakori típusokba tartoznak. Ugyanakkor Gaál-Horváth Krisztina tézisei újabb kérdéseket vetnek fel, melyek további vizsgálatra érdemesek, például több összetett mondatot tartalmazó szövegek esetében. Christian Kogler *Digital Storytelling mit der Online Plattform „wevideo”* című tanulmánya a digitális történetmesélés iskolai oktatásának lehetőségeit vizsgálja. A wevideo online videoszerkesztő és mesélő felület segítségével az iskolásokat nemcsak a médiaszerkesztésre tanítja, hanem megismerteti őket a források hitelességének problémájával, a véleményformálás fontosságával és a manipuláció lehetőségeivel és módszereivel is. A tanulmány nemcsak elméleti háttérrel nyújt, hanem gyakorlati lehetőségeket is tár olvasója elé.

A *Mese és genderkutatás* című fejezet három tanulmányt tartalmaz. Petres Csizmadia Gabriella *A nőiesség és férfiasság titkai Boldizsár Ildikó és Szegedi Katalin Királynő születik, Királyfi születik* című gyermekirodalmi ikerkönyveinek nemi sztereotípiái című tanulmánya az említett könyvekben vizsgálja a főszereplők nemiségének, illetve az azokhoz kötött sztereotípiáknak a megjelenését. A szerző meglátása szerint a fiúknak szóló könyvben a fiúk aktív, a lányoknak szólóban a lányok passzív szerepén található a hangsúly. Ezt erősíti a megnevezés, a megjelenés és a színhasználat egyaránt. Kusper Judit *Elágazó meseösvények kertje Nők, állatvilágok és próbák a népmesékben* című tanulmánya meglepő tanulságokat tartogat. Jól megszerkesztett, ügyesen válogatott példaanyaggal mutatja meg olvasójának, hogy a népmesék állatvilágai milyen fejlődési, érési folyamatot indítanak el és visznek végig a főhős lány életében, a gyermeklétől kezdve a felnőtté válásig. Fontos megismernünk a mögöttes kódrendszert is, hogy – miként a főhősök, akár királynők, akár békák – felismerhessük teljes önmagunkat. Tóth Brigitta – Demeter Katalin – F. Lassú Zsuzsa *Nőkép az Óperenciás-tengeren túl* című tanulmánya az óvodai mesélésben megjelenő nőképet vizsgálja a gyakorlatban, a 2015/2016-os tanévben hét, a 2016/2017-es tanévben kilenc – többségében nagy- – csoport naplóiba bevezetett mese alapján. A kutatás alapján a szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy a mesék kizárólag a hagyományos női szerepeket tartalmazzák, alárendeltként mutatva be a nőt. A tanulmány ajánlással zárul, a téma további kutatásának, illetve az észak-európai nemi nevelési módszerek a magyar gyakorlatba történő bevonásának szükségességéről.

A *Mese és képességfejlesztés* című fejezet 3 tanulmányt tartalmaz. Klein Ágnes *Bilderbücher und Sprachförderung* című tanulmánya a képeskönyvek szerepét vizsgálja a második nyelv elsajátítása folyamatában. A multiszenzoros tanulás, a történetmesélésben való aktív részvétel eredményeinek bemu-

tatásával kapunk képet a módszer eredményességéről. Papp Melinda *A mese mint speciálisan emberi tanulási és tanítási forma különböző képességprofilú óvodáskorú gyermekek esetében* című tanulmányában első kézből szerzett tapasztalatait, eredményeit osztja meg. A szerző különböző mesemondási stratégiák segítségével fejlesztette a gyerekek kommunikációs, együttműködési és társas készségeit, valamint figyelmük is tovább maradt éber, mint a foglalkozások megkezdése előtt. Laczkó Mária *Comprehension Results in the Case of Auditive and Audiovisual Tales* című tanulmányában összehasonlítja a mese auditív és audiovizuális hatásait a kisgyermek megértési folyamatára, illetve vizsgálja az érthetőség eredményit. A szerző következtetése, mely szerint az audiovizuális oktatás hatékonyabb, mint a tisztán auditív, általánosan is igaz, de csak a mesék tekintetében is megállja a helyét.

A *Papírszínház, mesealkotás, meseműhely* című fejezet három tanulmányt tartalmaz. G. Gödény Andrea *Papír/színház, vagy amit akartok... A mesÉ(LÉS)ben rejlő fejlesztési lehetőségek az alsó tagozaton* című munkája az alfa generációra leső veszélyekre és azok megoldására/megelőzésére hívja fel a figyelmet. A generáció tagjai érzékelése eltolódik a tapintás felé, s fokozott ingerigényük alakul ki. A papírszínház jó lehetőség a gyerekek figyelmének felkeltésére és lekötésére, jó egyensúlyi pont: már audiovizuálissá teszi a történetmesélést, kellően mozgalmassá is a képváltások segítségével, ugyanakkor nem esik a túlingerlés hibájába, hirtelen fárasztva ki ifjú nézőjét. Csák Zsófia *Papírszínház Kreatív mesealkotás* című tanulmánya szakdolgozatának rövidített változata. Saját tapasztalatai alapján von le következtetést, eredményei már rövid távon is impozánsak. Vizsgálatát a Hegedüs Géza Általános Iskolában végezte. A foglalkozásoknak köszönhetően a tanulók csoport diákjainak szövegértési képessége jelentősen javult. Felismerték a nonverbális és a képi eszközök szerepét is a szövegben. A kutatást lezáró felmérés alapján jelentősen javult a tanulók viszonya az olvasáshoz és az íráshoz is, valamint bevallottan több időt töltenek olvasással. Koósné Sinkó Judit *Papírszínház-meseműhely A nagy hullám című mesefeldolgozása (dráma-műhely)* című munkája lényegében egy papírszínház-foglalkozás leírása, a mese kiválasztásától a mese eljátszásáig. Szemléletes, ahogyan belevonja a gyerekeket a tervezés, a szerkesztés, az építés folyamatába is, az összetartozás élménye által erősítve a befogadás és a teremtés élményét.

A tanulmánykötet fejezetei vegyesek, és a fejezeteken belüli tanulmányok sem egysíkúak. A konferencián ugyan nem voltam jelen személyesen, de a kötet olvasása közben már-már ott éreztem magam. A szerkesztők teljes joggal ajánlják egyetemi jegyzetként való használatra. Jómagam is sokat tanultam belőle, nyelvészként, retorikakutatóként, apaként egyaránt. Pedagógusok, szülők egyaránt haszonnal forgathatják, mert nyelvezete érthető, a tanulmányok felépítése logikus. Igazából a tipikus rádiós kívánságműsorból származó klisé rá a legtalálóbbr: mindenkinek, aki szereti. Aki pedig esetleg nem, olvasson bele, és szeretni fogja.

